

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/183964,W-audycji-Przystanek-Historia-w-Polskim-Radiu-Powstanie-w-getcie-warszawskim-Jak.html>
29.04.2024, 01:39

W audycji „Przystanek Historia” w Polskim Radiu: Powstanie w getcie warszawskim. Jak wyglądało życie ludności cywilnej? - 26 kwietnia 2023

Program I Polskiego Radia, godz. 19.30

Żydowski bojowcy stawili Niemcom zdecydowany opór, kiedy żołnierze niemieccy wkroczyli na teren getta w celu jego likwidacji 19 kwietnia 1943 roku. Dowodzący siłami niemieckimi Jürgen Stroop zdecydował się zakończyć swoją akcję dopiero 16 maja. Przez ponad miesiąc zabudowa getta była systematycznie niszczone i palona, na jego terenie przebywało w tym czasie kilkadziesiąt tysięcy ludzi. Jak wyglądało ich życie przez te kilkadziesiąt dni?

Podczas ostatnich obchodów 80. rocznicy wybuchu powstania w getcie warszawskim prezydent Izraela mówił o niedawno odkrytym aparacie fotograficznym. Wywołany film pokazywał groźbę życia w getcie. To nowe źródło wiedzy. - Powstanie, w rozumieniu niemieckim, trwało 28 dni. 16 maja jest dniem symbolicznym, ponieważ wówczas wysadzono Wielką Synagogę – zauważyła **dr Martyna Grądzka-Rejak z Biura Badań Historycznych IPN i Muzeum Getta Warszawskiego.**

Cywile do schronów!

Zanim powstanie w getcie wybuchło, bojowcy dzięki swoim kontaktom i łącznikom spodziewali się niemieckiego ataku. – Widzieli koncentrację wojsk, więc mieli czas na przygotowanie ludności cywilnej i na zaapelowanie do nich, żeby zeszli do bunkrów, schronów i kryjówek. Dla tej ludności to był koszmarny czas. Z jednej strony byli zdani na wynik walk, a z drugiej strony byli zdani na łaskę Niemców – wyjaśnia gość audycji.

Działania w getcie można podzielić na dwie fazy. W pierwszych dniach powstania miały miejsce najpoważniejsze starcia. Później Niemcy zmienili taktykę, dzieląc się na mniejsze grupy. – Starali się palić kamienicę po kamienicy, niszczyć teren getta i w ten sposób

docierać do ludności cywilnej – zwraca uwagę dr Martyna Grądzka-Rejak. W Raporcie Stroopa znajdziemy informację, że w trakcie niemieckiej akcji zlikwidowano ponad 680 kryjówek.

Życie w stałym napięciu

Kryjówki tworzone w podziemiach, ale również w każdym miejscu, które się do tego nadawało. W mieszkaniach czy za przybudówkami. – Kiedy Niemcy palili kamienice, wysadzali budynki (...), śmierć ponosiła również ludność cywilna, która tam się chowała. Niewiele mamy źródeł, które pokazują nam, jak wyglądało życie w schronach – podkreśla dr Martyna Grądzka-Rejak. Dodaje, że szczególnie pod tym względem jest pamiętnik Maryli.

O tej kobiecie wiemy niewiele, ale jej zapiski mają dodatkową wartość ze względu na towarzyszące im emocje. W swoim dzienniku opisywała to, co się działo, dzień po dniu. – Tłok. Brak żywności. Problemy związane z tym, że trzeba było zachowywać określone reguły. Trzeba było zachowywać ciszę. Ci ludzie przebywali w stałym napięciu – przypomina dr Martyna Grądzka-Rejak.

Kadry Grzywaczewskiego. Nowe źródło?

Ważnym źródłem mówiącym o sytuacji w getcie jest wywołany film, pochodzący z odkrytego aparatu fotograficznego. – Mówimy o kliszach wykonanych przez Leszka Grzywaczewskiego, członka grup strażackich, których zadaniem było gaszenie pożarów na granicach getta, tak by nie rozprzestrzeniały się na tzw. aryjską stronę. Część z tych zdjęć była znana wcześniej, dziś mamy ich znacznie więcej – mówi gość Jedyńki.

►Zobacz: [Uroczyste otwarcie wystawy plenerowej IPN „Prosimy Cię, Boże, o walkę krwawą...”](#)

Poza tym w audycji:

- Edukacja historyczna z wykorzystaniem technologii cyfrowych. Hackaton historyczny na Kongresie Pamięci Narodowej IPN.
- Podczas drugiego dnia [Kongresu Pamięci Narodowej w Warszawie \(13-15.04.2023 r.\)](#) odbył się [finał pierwszego hackathonu Instytutu Pamięci Narodowej](#). To były zmagania programistyczne uczniów szkół średnich, wyłonionych podczas regionalnych eliminacji z całej Polski. Nagrodę zwycięskiej drużynie z Zespołu Szkół Technicznych im. T. Kościuszki w Leżajsku wręczył prezes Instytutu Pamięci Narodowej dr Karol Nawrocki. Zespół Szkół z Leżajaska otrzymał ją za holistyczne podejście do rozwiązywania, stworzenie grywalnej wersji produktu pt. „Taśmy Historii”. Gość: **Adrianna Paradowska, zastępca dyrektora Biura Nowych Technologii IPN.**
- Książka [„Gdy nieme groby przemawiają... Spuścizna katyńska”](#), red. Danuta

[Jastrzębska-Golonka, Ewa Kowalska](#). Publikacja jest hołdem złożonym ludziom walczącym o prawdę o zbrodni katyńskiej, popełnionej zgodnie z decyzją Biura Politycznego Komitetu Centralnego Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików) z 5 marca 1940 roku, podpisaną przez Ławrientija Berię. Gość: **Ewa Kowalska, Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN** – współautorka książki.

- [Kongres Pamięci Narodowej – podsumowanie](#)
- Wydarzenia organizowane przez IPN i artykuły na portalu przystanekhistoria.pl

► **POSŁUCHAJ**

- [Poprzednia audycja: „Przystanek Historia”, 12 kwietnia 2023 r.](#)
- [Odcinki archiwalne na portalu przystanekhistoria.pl](#)

* * *

Cykl audycji „Przystanek Historia” jest realizowany wspólnie przez Instytut Pamięci Narodowej i Program I Polskiego Radia. Rozmowy poświęcone są ważnym wydarzeniom, które wpłynęły na dzieje Polski w XX wieku oraz ludziom, którzy tę historię tworzy.